

האתגרים העומדים בפני מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל

קבוצת חשיבה – מפגש ראשון
במסגרת: תחום "תשתית אקדמית לאומית"
מוסד שמואל נאמן
13/11/2024

סדר יום

הצגת מטרת הפגישה

הצגת האתגר של חיזוק ושימור האתוס האקדמי

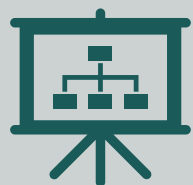
הצגת נתונים

הצגת אתגר הממשק של המכללות והאוניברסיטאות

דיון פתוח

סיכום לקראת המשך

מטרות המפגש:

למפות את האתגרים המרכזיים העומדים בפני מערכת ההשכלה הגבוהה - מוסדות המחקר האקדמיים, המכללות ומה שביניהן.

לבנות קבוצות חשיבה כדי להציע דרכים מעשיות להתמודדות עם האתגרים.

גישת הדיון

מערכת ההשכלה הגבוהה היא מערכת מורכבת.

על מנת למפות ולהגדיר את האתגרים המרכזיים העומדים בפניה, גישת הדיון תהיה:

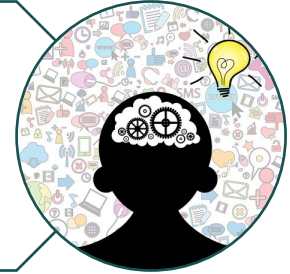
- **"מבט פנימה"** תוך התעלמות זמנית מאילוצים חיצוניים (תקציביים, פוליטיים ואחרים) - **נתמקד באתגרים הנובעים מהתנהלות המערכת האקדמית עצמה** ובשינויים שביכולתה לעשות מתוך עצמה.
- לצורך הדיון וכפיילוט לצעדים מעשיים, נפעל בצעדים קטנים ע"י בחירת **קבוצה מצומצמת של מוסדות כ"מעבדה"** לבחינת שינויים אפשריים בכדי להתמודד עם האתגרים.

האתוס האקדמי הוא חלק ממערכת שלמה

האתוס האקדמי

המוסדות האקדמיים כמגדלורים של **חרות המחשבה**
והחתיירה לאמת.

תכליתן של המוסדות האקדמיים **להעצים את הידע,**
לחזקו ולשמרו כתכלית נעלה ובעלת ערך בפני
עצמה.

תכלית פונקציונלית: **תרומה לתרבות למשק ולחברה.**

האתגר הוא לנסח אתוס אקדמי משותף המשלב מחקר והוראה, מדעי הטבע והנדסה, מדעי הרוח והחברה בעלי אספקטים שונים ביחס לחברה ולכלכלה.

נושאים לדיון

1. כיצד תומכים לאורך זמן במחויבות האקדמיה ביצירה, שימור והפצת הידע המונע ע"י הרצון להבין ולשפר את העולם (**האתוס האקדמי**)?

2. האם נשחק **החופש המחקרי** וכיצד ניתן לשמר אותו?

3. מהי השפעתם של שיטות ההערכה של המחקר על המערכת, ובפרט, מהי ההשפעת השתלטותם של **מדדים אדישי תוכן** (**משעבדי חופש**) על האתוס האקדמי?

4. מהי מידת **העצמאות והמקוריות** של המחקר האקדמי בצל היחסים עם צרכי החברה המעשיים ועולם התעשייה?

5. **הממשק בין אוניברסיטאות המחקר למכללות** – האם למוסדות המחקר האקדמיים יש מחויבות ואינטרס לחזק את המכללות ולתמוך בהן?

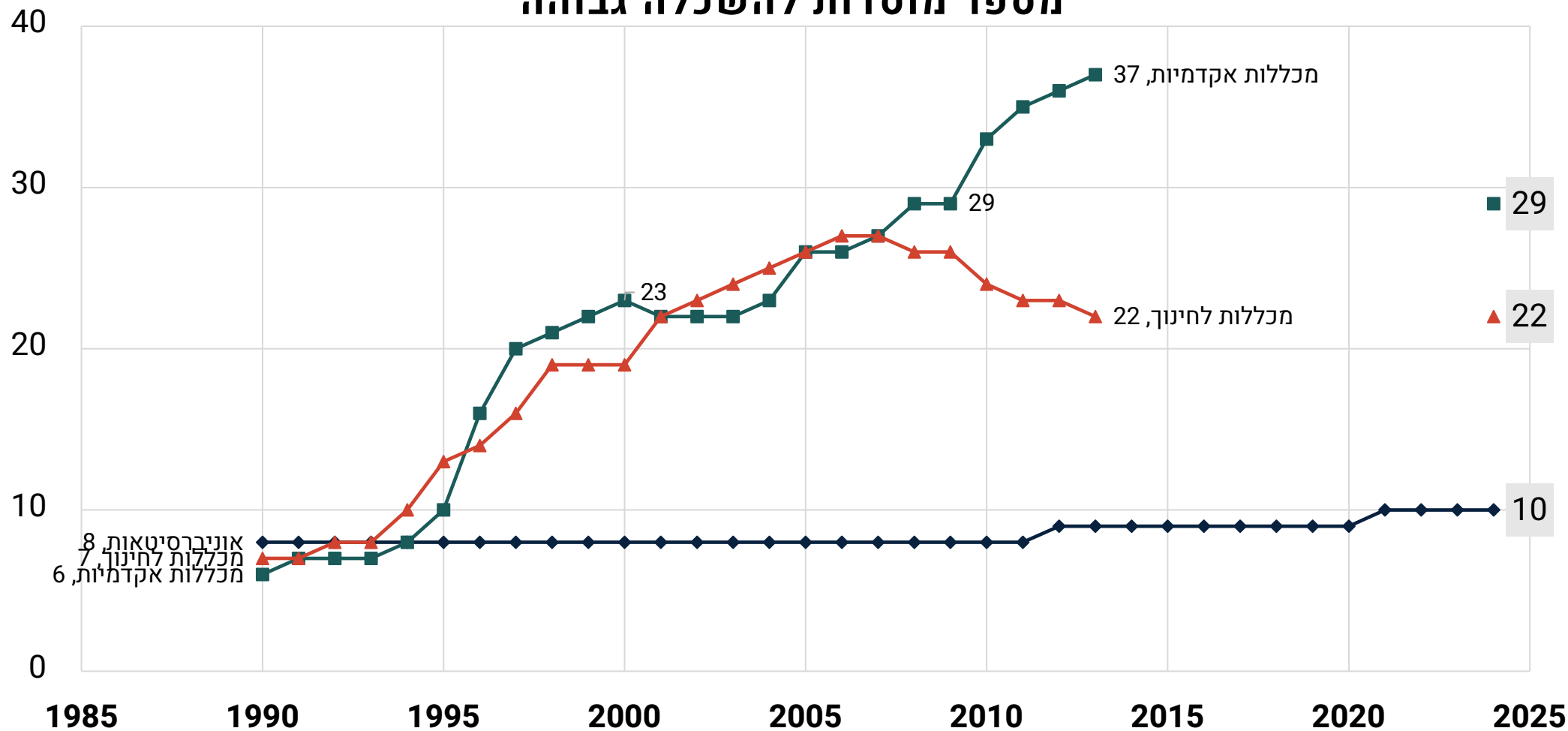
נתונים על מערכת השכלה הגבוהה בישראל

מוסדות

התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל - מוסדות

מספר מוסדות להשכלה גבוהה

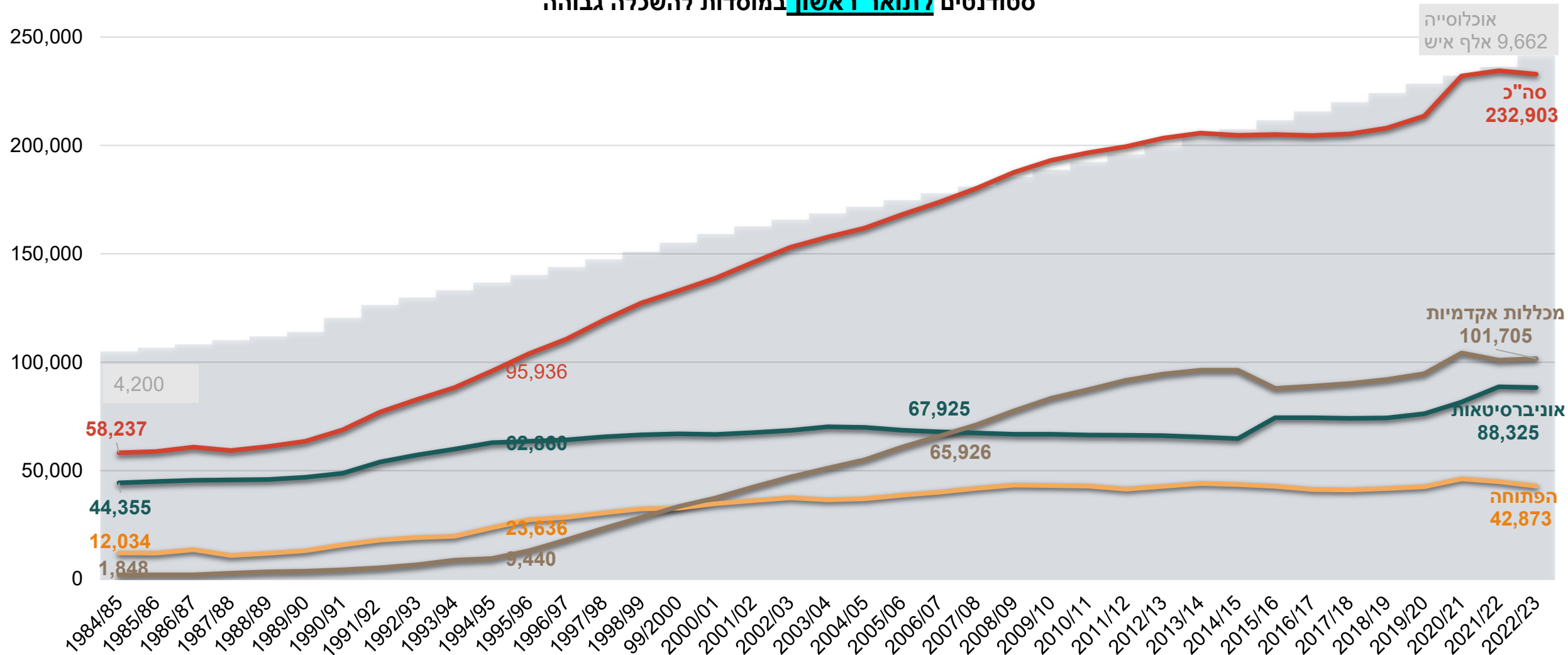

סטודנטים

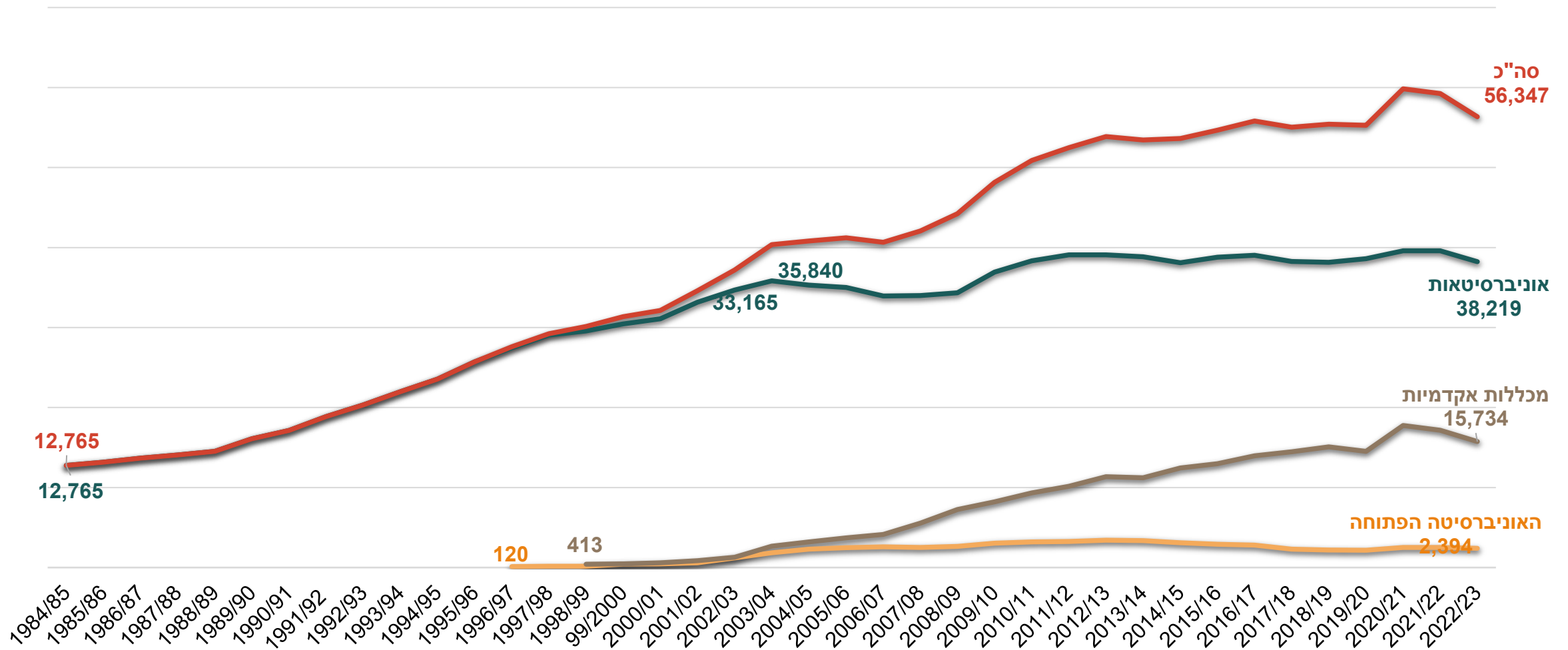
התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל - סטודנטים

סטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה

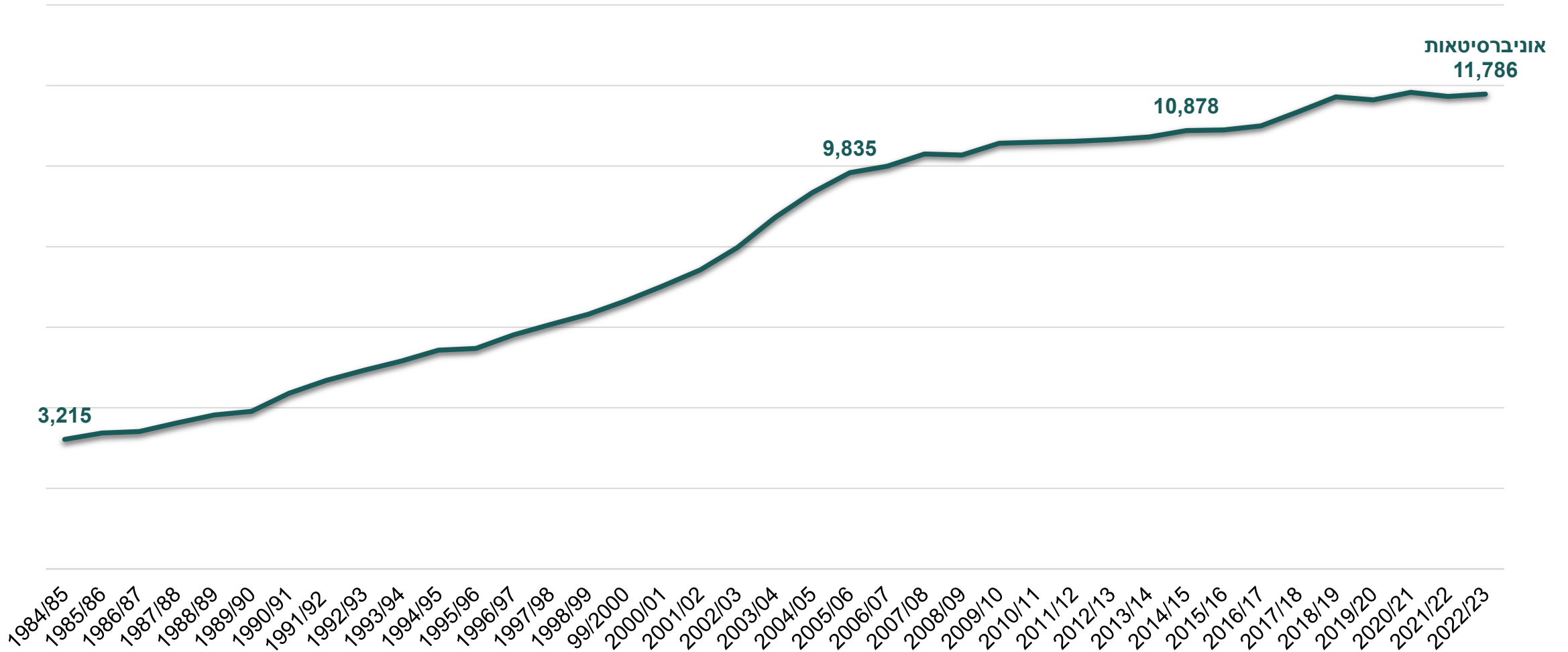
התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל – סטודנטים

סטודנטים לתואר שני במוסדות להשכלה גבוהה

התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל – תואר שלישי

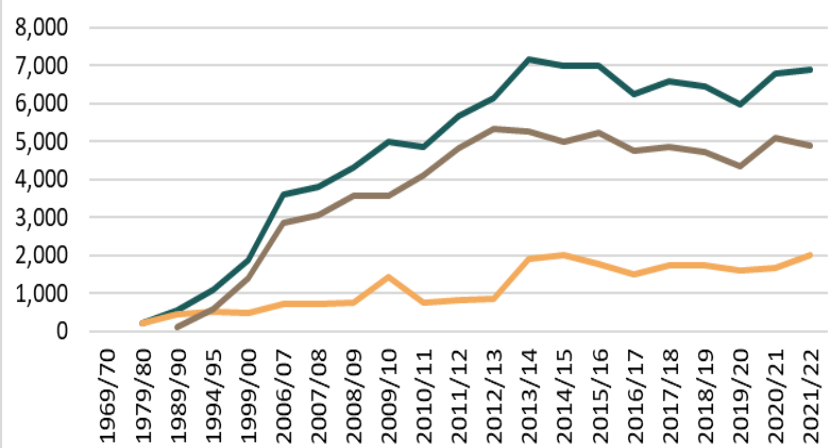
סטודנטים לתואר שלישי במוסדות להשכלה גבוהה

התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל - מקבלי תואר ראשון

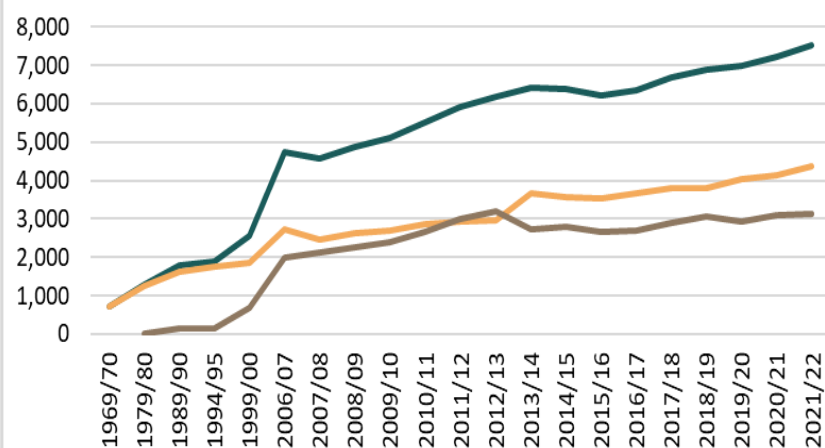
עסקים ומדעי הניהול

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

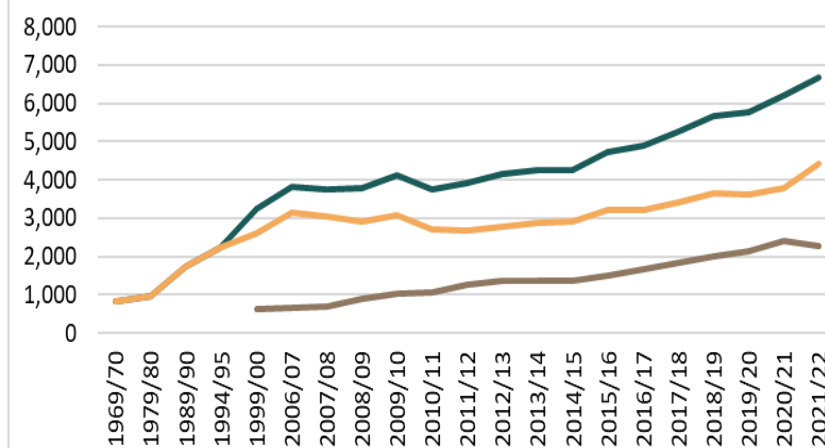
הנדסה ואדריכלות

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

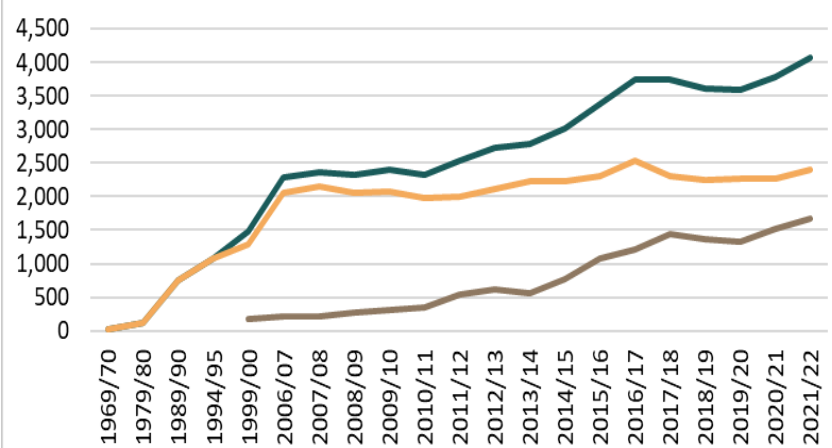
מדעי הטבע, מתמטיקה וחקלאות

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

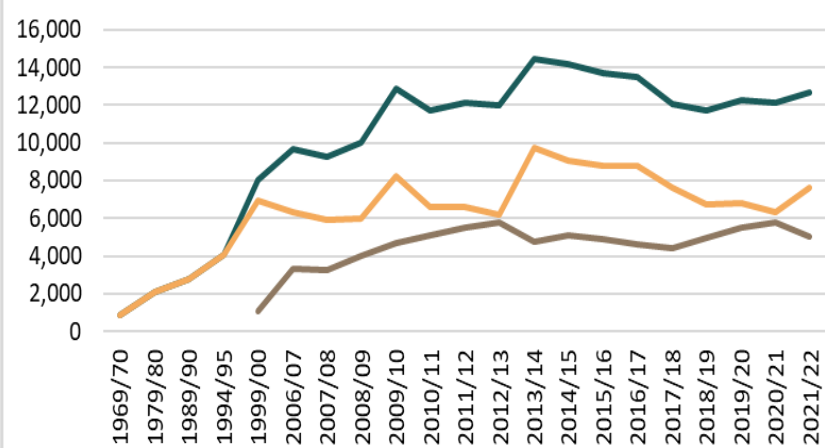
רפואה ומקצועות עזר רפואיים

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

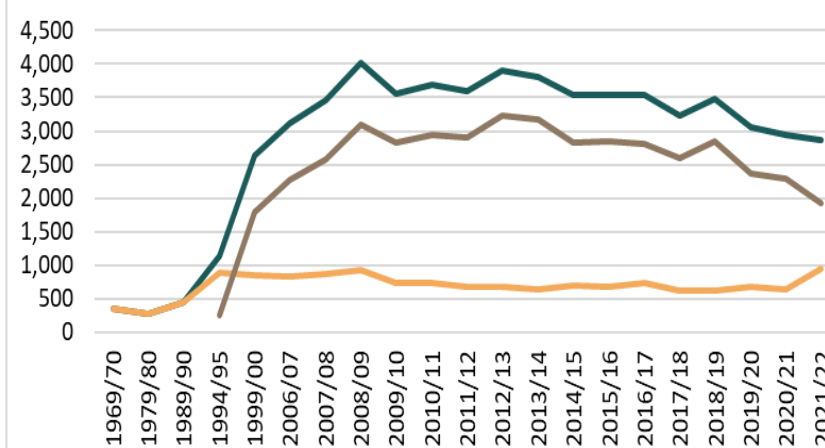
מדעי החברה

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

משפטים

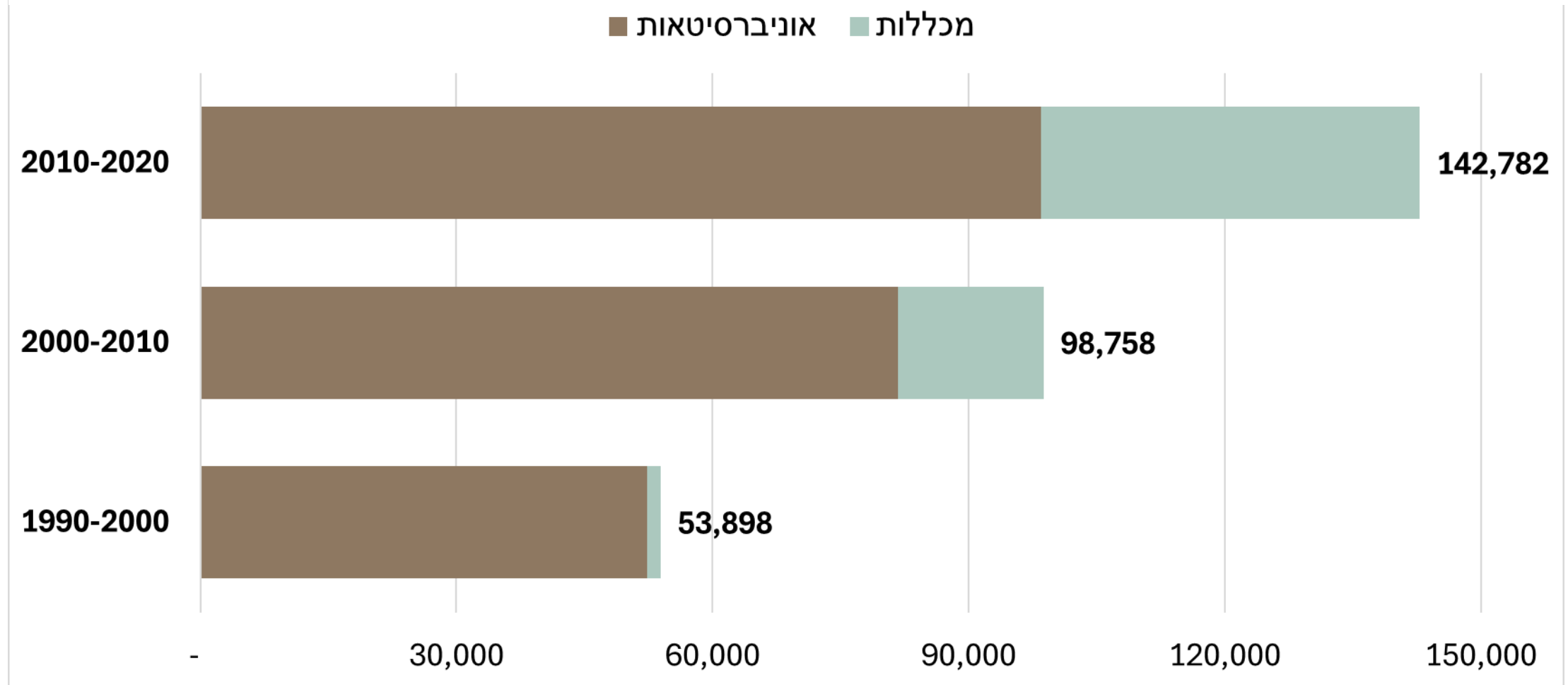
סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

סה"כ מוסדות להשכלה גבוהה אוניברסיטאות מכללות אקדמיות

התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל - בוגרים

בוגרים במדעים מדויקים, מדעי הטבע והנדסה לפי סוג מוסד

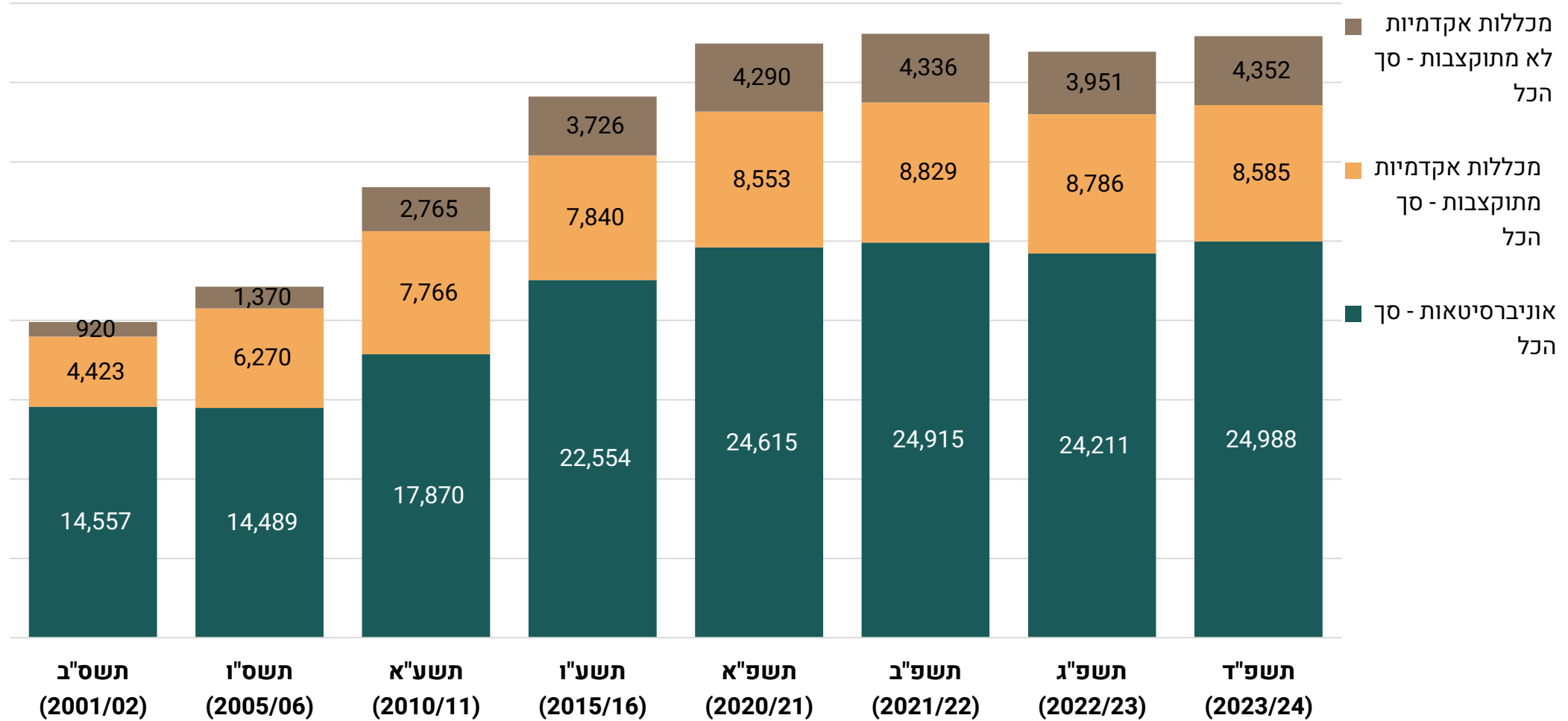

סגל אקדמי ובכיר

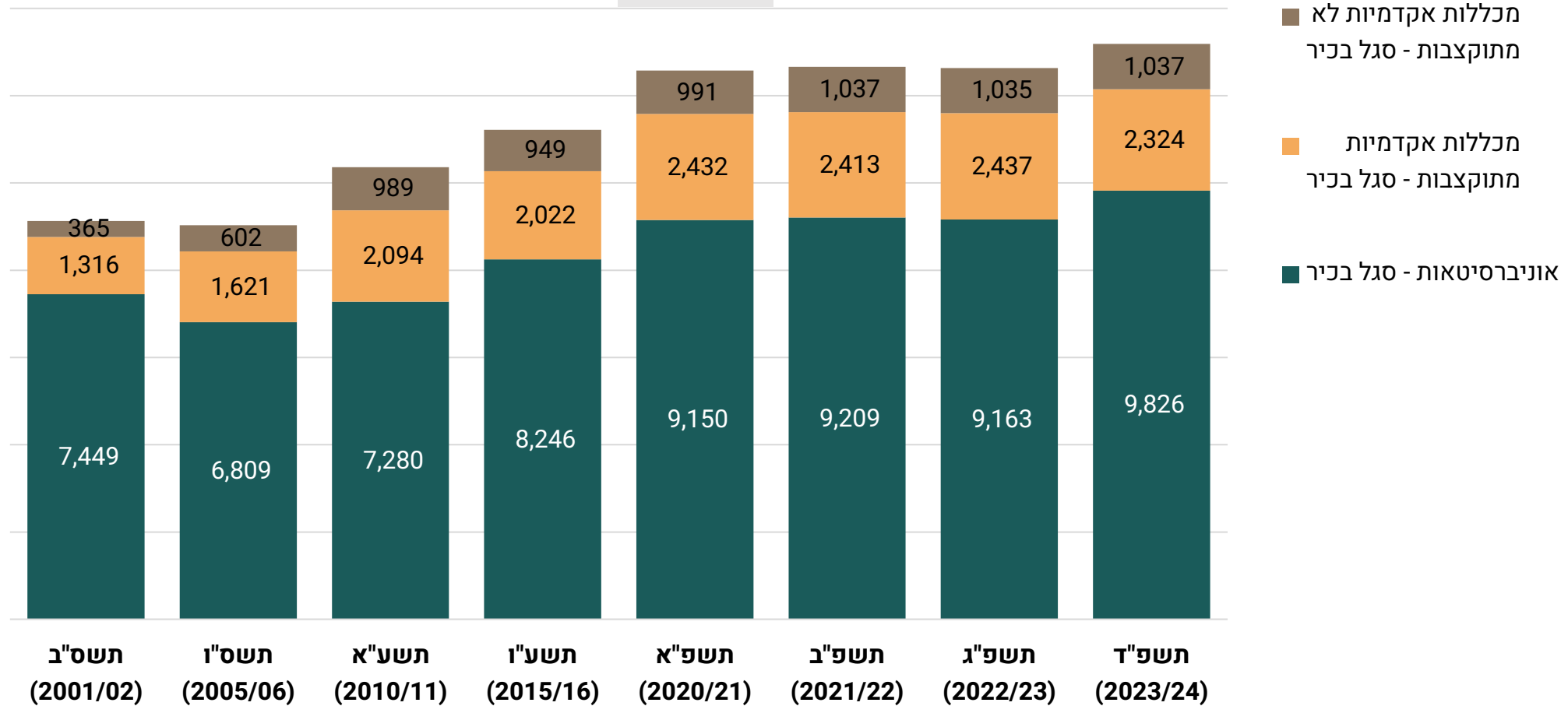
התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל סגל אקדמי באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות

סגל אקדמי

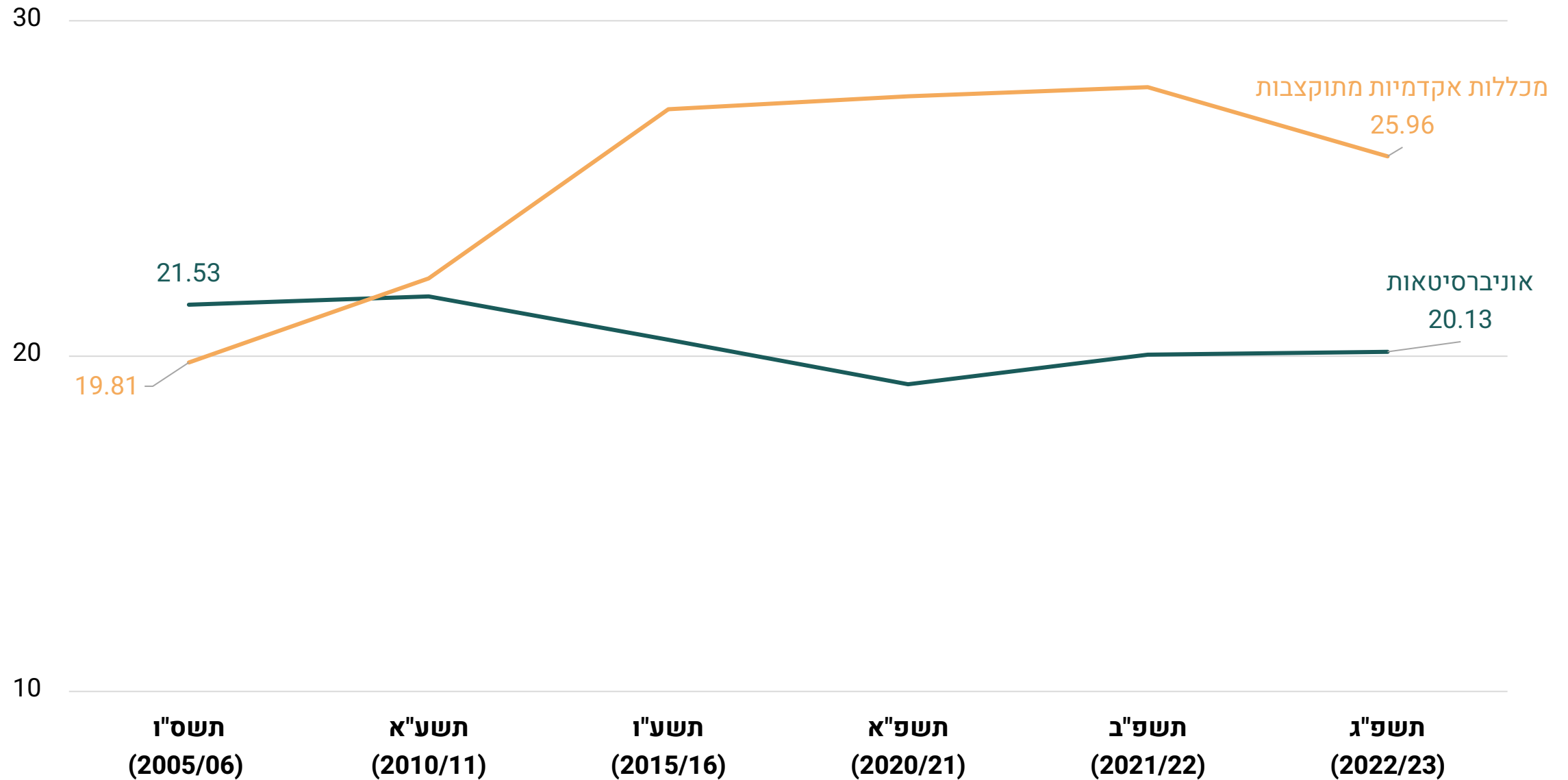

התפתחות מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל סגל בכיר באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות

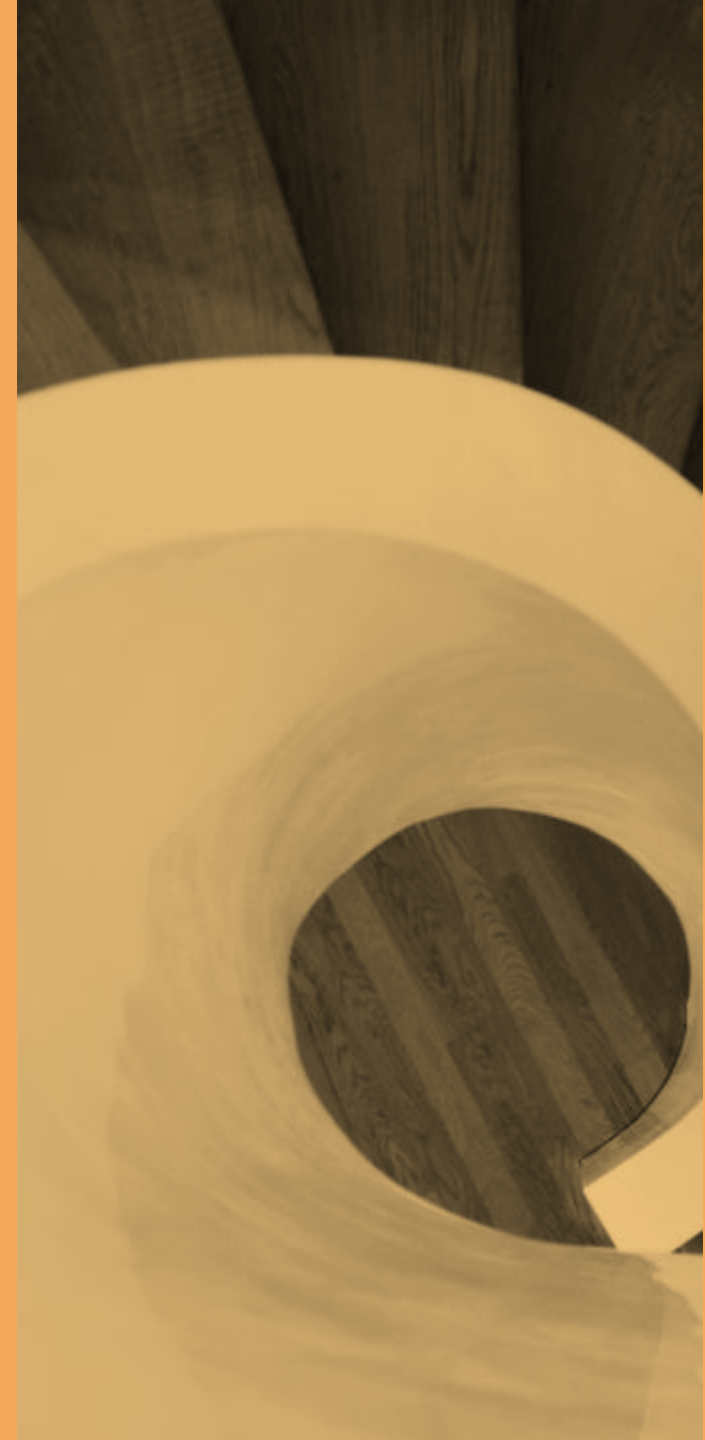
סגל בכיר

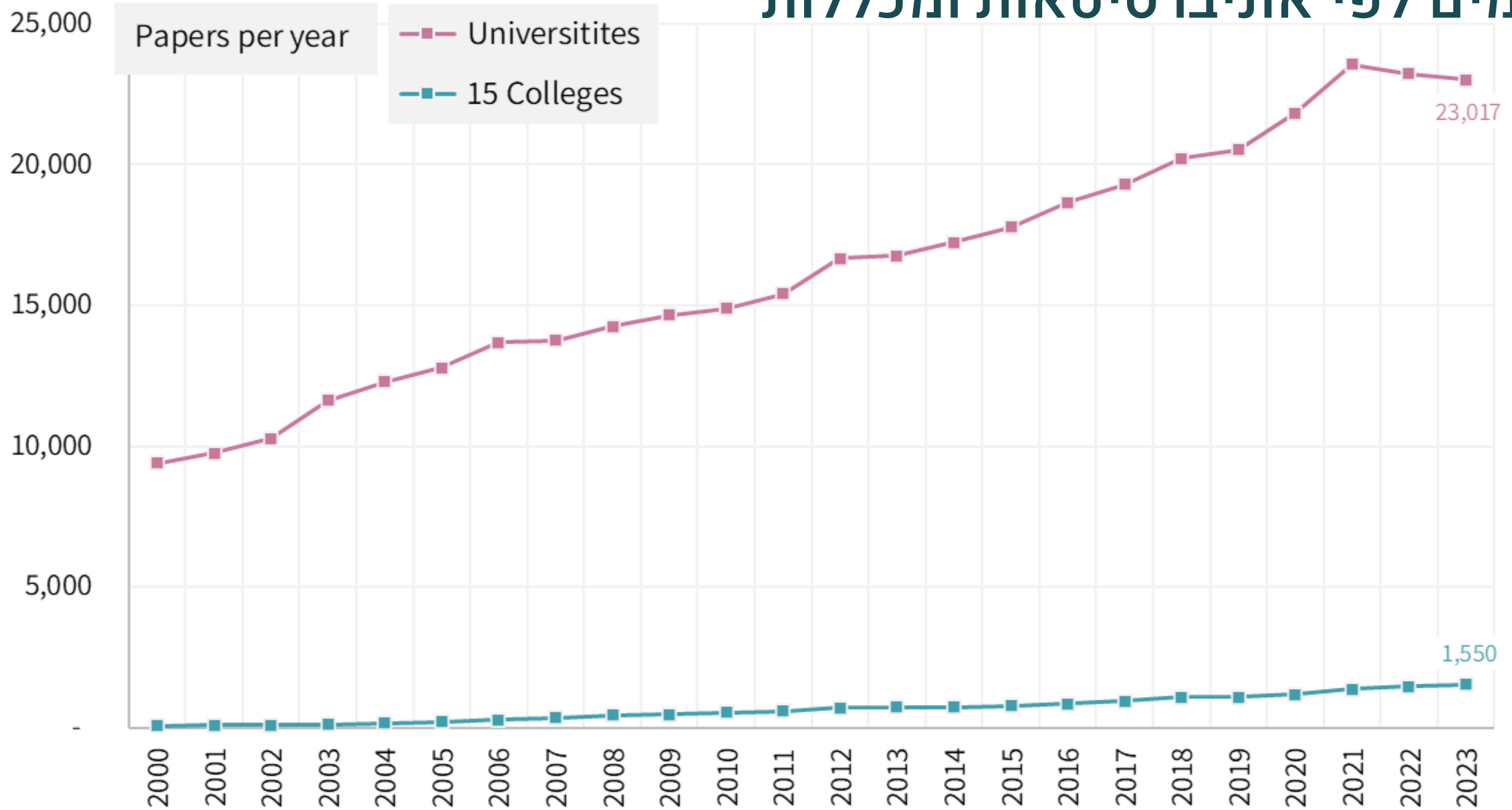
ממוצע סטודנטים לאיש סגל בכיר

תפוקות - פרסומים מגזר ההשכלה גבוהה

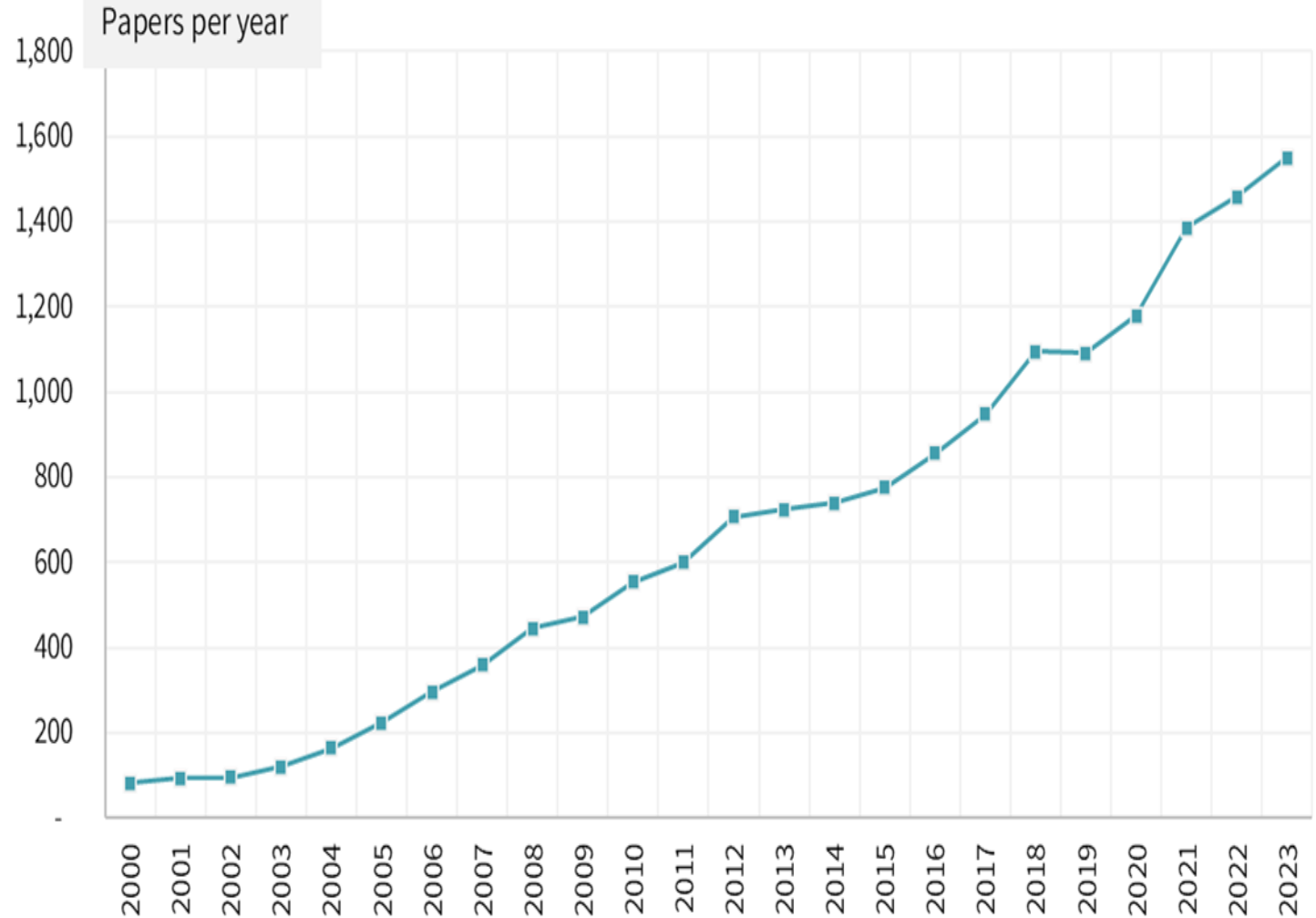

פרסומים לפי אוניברסיטאות ומכללות

מספר הפרסומים לפי מכללות

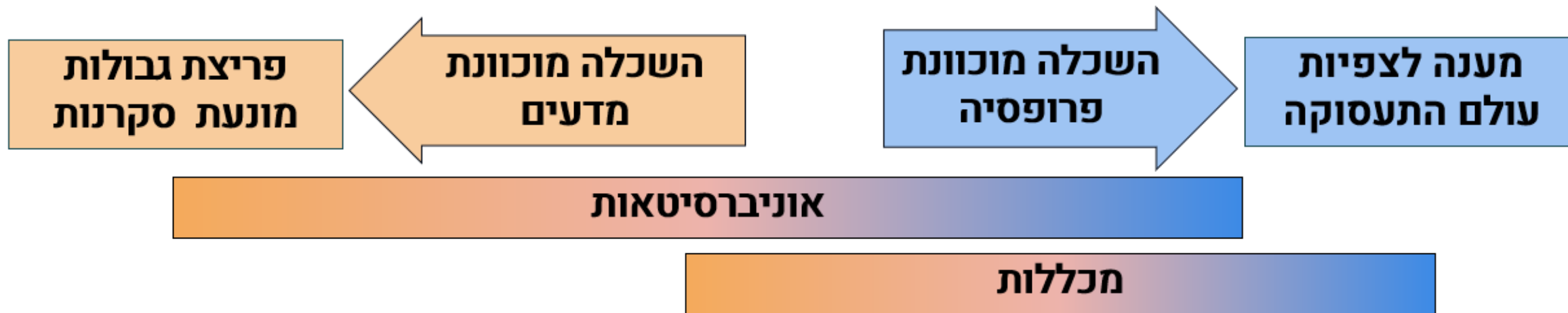
1. Tel-Hai College
2. Academic College of Tel-Aviv - Yaffo
3. Jerusalem College of Technology
4. ORT Braude - College of Engineering
5. Levinsky-Wingate Academic College
6. Sapir College
7. Beit Berl Academic College
8. College of Management Academic Studies Israel
9. Ashkelon Academic College
10. Ono Academic College
11. Max Stern Academic College of Emek Yezreel
12. Achva Academic College
13. Oranim Academic College of Education
14. Sami Shamoon College of Engineering
15. Western Galilee College

המערכת האקדמית ומקומן של מכללות

יחסי גומלין במערכת האקדמית

בעייתיות באזור החפיפה המסכנת את כלל המערכת בבינוניות

1. כללי התקצוב מניעים תחרות בין האוניברסיטאות למכללות ויוצרים "מרוץ לתחתית" בתנאי הקבלה.
2. המרדף הכמותי מגדיל את יחס הסטודנטים לסגל הבכיר באוניברסיטאות המחקר, לערך כפול בהשוואה לאוניברסיטאות מובילות בעולם (עמי וולנסקי 2024).
3. אוניברסיטאות המחקר המכסות את מלוא מנעד ההשכלה - נמצאות בסכנת שחיקה של שני האגפים, כתוצאה מהעובדה שרוב הסטודנטים לתואר ראשון שואפים לאגף הימני, שעה שרוב הסגל האקדמי שואף ומתגמל עלפי הישגיו באגף השמאלי.

יחסי גומלין במערכת האקדמית (המשך)

4. חברי סגל באוניברסיטאות המחקר, החותרים להצטיינות מדעית, נגררים לקונפליקט ערכי המעמיד בסימן שאלה את מחויבותם לסטודנטים השואפים ללמוד מקצוע.

5. היררכיה מעמדית – ברובד העליון נמצאות האוניברסיטאות הקובעות את כללי המשחק ומותירות את המכללות ללא ייעוד אקדמי ברור, המוביל למגוון זהויות שהכיוון המלכד שלהן על דרך השלילה... מוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות (הגדרת מל"ג) - והתוצאה:

מערכת מוחלשת

- מכללות השואפות להפוך לבתי ספר מצטיינים.
- מכללות השואפות להפוך לאוניברסיטאות מחקר.
- מכללות המשלימות עם תדמיתן כבית ל'טובים פחות'.
- מכללות שעדיין מחפשות את דרכן.

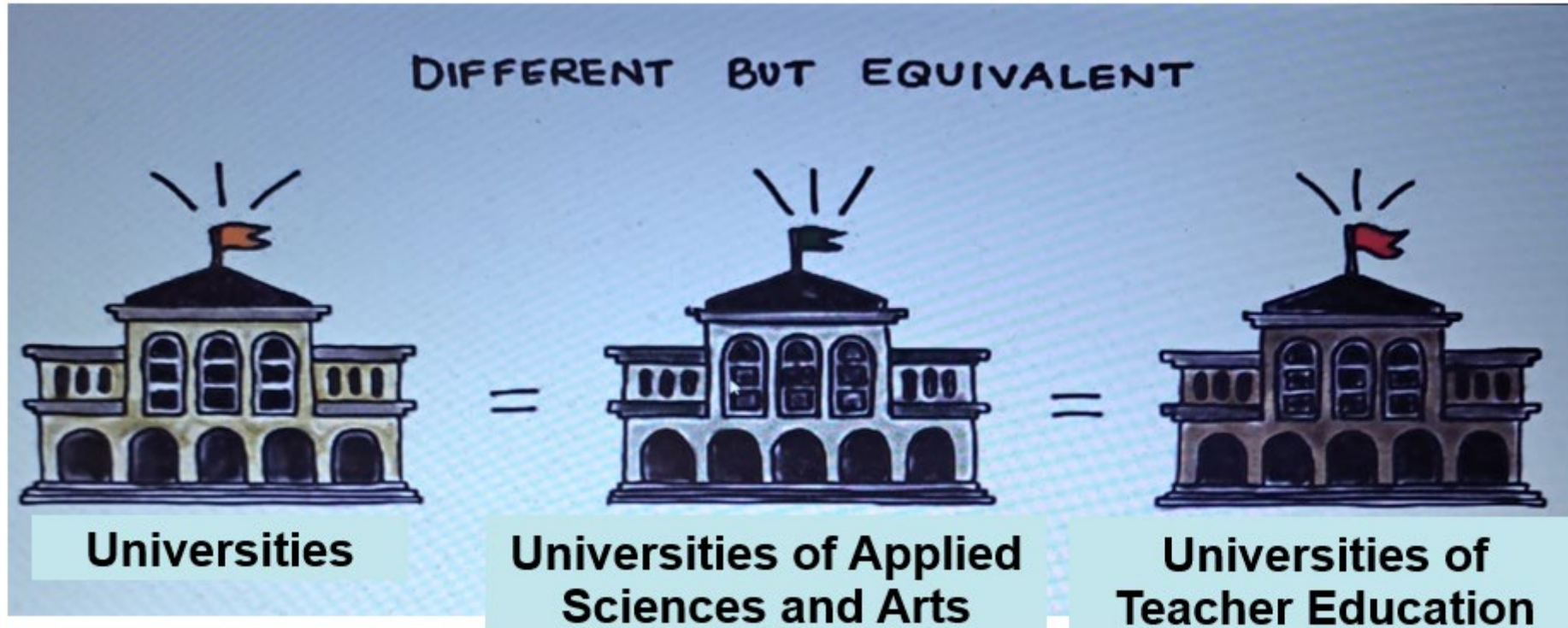
6. העדר זהות אקדמית ברורה למכללות ואת התנאים לממשה (במעמד, תקציב וכללי קידום) מחלישה את כלל המערכת האקדמית ופוגעת בפוטנציאל התרומה שלהן לתרבות, למשק ולחברה בישראל.

יחסי גומלין במערכת האקדמית (המשך)

7. חברי סגל במכללות נטולות זהות נבדלת מהאוניברסיטאות - נגררים לשחיקה הפוגעת ברמת ההוראה, כתוצאה מאקלים ארגוני וכללי קידום הדוחקים אותם להשוואה עם עמיתיהם באוניברסיטאות המחקר.
8. המכללות להוראה, נמצאות בתחתית ההיררכיה - מציאות מביישת הפוגעת במנהיגות החינוכית האמורה להכשיר את מי שיגיעו בבוא היום לשערי האקדמיה.
9. הטרמינולוגיה... 'היותר טובים לאוניברסיטאות' - עלולה לשחזר את הנזק ההיסטורי שנגרם למערכת החינוך כתוצאה מהסללת החינוך המקצועי.

המלצות

1. לאמץ את התפיסה השוויצרית... Different but Equivalent עם דגש למושג equivalent = כל אחד שואף להצטיינות בדרכו...הטכניון = האקדמיה למוסיקה.

2. להציב למכללות יעד אקדמי עם דגש על איכות השכלה מוכוונת פרופסיה ולספק את התנאים למימוש פוטנציאל התרומה שלהן לתרבות למשק ולחברה בישראל.

3. יש מקום לבחון את מודל התקצוב באוניברסיטאות ובמכללות, במטרה לחזק השכלה איכותית מוכוונת פרופסיה במכללות, ומחקר בסיסי איכותי באוניברסיטאות.

דיון

נושאים לדיון

1. כיצד תומכים לאורך זמן במחויבות האקדמיה ביצירה, שימור והפצת הידע המונע ע"י הרצון להבין ולשפר את העולם (המחויבות הזו היא **האתוס האקדמי**)?

2. האם נשחק **החופש המחקרי** וכיצד ניתן לשמר אותו? (האם המערכת האקדמית מעודדת מקוריות ונועזות במחקר, ותומכת בפריצת חזיתות חדשות?)

3. מהי השפעתם של שיטות ההערכה של המחקר על המערכת, ובפרט, מהי ההשפעת השתלטותם של **מדדים אדישי תוכן** (משעבדי חופש) על האתוס האקדמי?

4. מהי מידת **העצמאות והמקוריות** של המחקר האקדמי בצל היחסים עם צרכי החברה המעשיים (למשל בפסיכולוגיה או משפטים) ועולם התעשייה (אבדן המורשת האקדמית כמתוות דרך לתעשייה ולא כזאת שמובלת ומתבטלת בפני התעשייה)?

5. **הממשק בין אוניברסיטאות המחקר למכללות** – האם למוסדות המחקר האקדמיים יש מחויבות ואינטרס לחזק את המכללות ולתמוך בהן?

